

★★★ NÉZD MEG A FILMET IS! ★★★

A VÉGTELEN ÉG HŐSEI

EGY TÖRTÉNET TESTVÉRISÉGRŐL,
ÖNFELÁLDOZÁSRÓL

ADAM MAKOS

Mont Blanc
válogatás

Egy felejthetetlen történet az USA haditengerészetének leghíresebb repülő s duójáról, Tom Hudner hadnagyról és Jesse Brown zászlósról, és azokról a tengerészgyalogosokról, akikért a két pilóta harcolt.

Jesse afroamerikai, egy földműves fia Mississipp-i államból, ő volt az első színes bőrű pilóta, aki repülőgép-hordozó szolgált. Tom fehér bőrű New England-i fiatal ember, aki countryklubokba járt, és a harvardi tanulmányairól mondott le azért, hogy vadászpilótát vezessen hazája hadseregében. A pilóták veszélyes feladatot vállaltak: repülőgép-hordozó anyahajó fedélzetén landoltak, és a szárazföldi csapatokat fedezték ellenséges harcfrontok mögött.

A Földközi-tengernél állomásozó Tom és Jesse a békeidős katonák mindennapjait élik: gyakorlatoznak, a Riviérán szórakoznak, milliomosokkal partiznak, és összebarátkoznak az akkor kezdő hollywoodi színésznővel, Elizabeth Taylorral. Aztán jön egy háború a távoli Koreában, amire senki nem számított.

A harcok egyre inkább kiterjednek, a tengerészgyalogosokat pedig körbekerítik a Chosin-víztározónál. Tom és Jesse folyamatosan repülnek, és egyik támadást a másik után hajtják végre, hogy megmentse társaikat. Amikor egyiküket az ellenséges frontok mögött találat éri, és benntapad az égő gépben, a másik hirtelen elképzelhetetlen választás elé kerül: nézze végig, hogy barátja meghal, vagy kísérelje meg végrehajtani a történelem egyik legvakmerőbb egyszemélyes mentőakcióját? Mit tesz meg az ember, hogy megmentse a bajtársát?

© Pawel Sarota

ADAM MAKOS így mesél a háborús történetek iránti lelkesedéséről: „Az utóbbi tizenöt évben hivatásszerűen foglalkoztam a második világháborúval. Nagypáim már elég fiatalon felkeltették az érdeklődésemet a téma iránt. Egyikük B17-es bombázóval repült a Csendes-óceánon a háború vége felé, a másik tengerészgyalogos volt. Gyerekkoromban sokat voltam velük, és légitüntetésekre, múzeumokba jártunk. Megmutatták a fényképalbumaikat, és olyan szerencsés voltam, hogy velük nőhettem fel. Így nem csoda, hogy megkedveltem ezt a korszakot.”

Tudjon meg többet a regényről:

www.adammakos.com

www.facebook.com/MontBlancValogatás

www.facebook.com/DreamKonyvek

„Történet két emberről, akik túllépnek előítéleteiken, hogy elérhessék álmukat; akiket nagyon eltérő hátterük ellenére szoros barátság köt össze, és az életüket kockáztatják a szabadságért.”

Kirkus Reviews

„Nagy beleérzéssel elmesélt és gondos kutatói munkával megírt történet a faji megosztottságon átnyúló barátságról. Bár a koreai háború egy hírhedten hideg csatájáról szól, a regény megmelengeti az olvasó szívét.”

Goodreads

„Legnagyobb tisztelem Tom Hudnernek, aki nem ismer határokat. Igazi hős. Az olvasó is meg fogja érteni, miért érzek így.”

George H. W. Bush

„Akik olvasták a Rendíthetlent, és azok is, akik szeretik a hasonló könyveket, egy felejthetetlen történetet vehetnek most kézbe a világ „elfeledett háborújáról”, a Koreában bevetett katonák bátorságáról, a New York Times-bestseller Felettünk a csillagos ég szerzőjétől.”

Amazon

„Ez a könyv az olvasót magasra repíti és mélyre viszi: tengerészgyalogosok mellé a lövészárkokba és a repülősök közé, akik az észak-koreaiak invázióját próbálják feltartóztatni.”

Barnes and Noble

ADAM MAKOS

**A VÉGTELEN ÉG
≡ HŐSEI ≡**

EGY TÖRTÉNET TESTVÉRISÉGRŐL,
ÖNFELÁLDOZÁSRÓL

— részlet —

Mont Blanc
válogatás

valamikor interjút a magazinomnak. Lélegzet-visszafojtva vártam a választ. Lehet, hogy elege van már az interjúkból? Lehet, hogy túl fiatalnak tart?

– Persze – felelte határozottan. Azzal előhalászott egy névjegyet a kabátzsebéből, és átadta nekem.

Csak később jöttem rá, mekkora lehetőséget adott nekem. Tom Hudner százados. Így kezdődött ennek a könyvnek a története.

***

Tom Hudner állta a szavát, és interjút adott nekem. Aztán még egyet és még egyet és még egyet. Ami egy cikknek indult, könyv lett.

A következő hét évben, 2007-től egészen 2014-ig csapatom és én többször vettünk fel interjút Tommal és történetének szereplőivel. A Legnagyobb Nemzedék több mint 60 tagját kérdeztük, egykori haditengerész pilótákat, akik anyahajókon állomásoztak, szárazföldi csapatok tagjait, a pilóták feleségeit, testvéreit. Ez a történet 1950-ben játszódik, így interjúalanyaink között nemzedékükhöz képest fiatalok is voltak. Hetvenes éveikben, 80-as évek elején jártak, emlékeik élénkek.

Időnként félretettem a munkát, hogy újabb második világháborús könyvemem dolgozhassak, munkatársaim azonban továbbra is dolgoztak *A végtelen ég hősei* tényanyagának kutatásán. Volt segítségük. A Haditengerészet, a Tengerészgyalogság, a Nemzeti Levéltár munkatársai, a történészek gyakorlatilag ennek a történetnek a kutatásán dolgoztak. Minden segítséget megadtak.

Az alatt a hét év alatt egy csapatként dolgoztunk – a könyv szereplői, a történészek, a levéltárosok, a munkatársaim és én –, hogy összerakjuk ezt a történetet. Nemcsak az volt a célunk, hogy az olvasó elolvassa ezt a könyvet, hanem az, hogy szinte élje át mindazt, amit leírtunk. Ahhoz, hogy részletgazdag narratívát

hozzunk létre, nagyon rá kellett közelítenünk a témára. Számtalan kérdést tettünk fel a szereplőknek. Mire gondolt, amikor valami jóval vagy valami rosszal találkozott? Milyen arckifejezés társult érzéseéhez? Felcsillant szemében a remény? Elkomorult a bánattól? Mit tett? Hogyan reagált?

De leginkább azt kérdeztük: „Mit mondott?” Imádom a dialógust. Nincs a történetmondásnak annál erőteljesebb eszköze; de a szerző nem teheti meg, hogy egyszerűen kitalál valamilyen dialógust a szereplőknek. Ez egy igaz történet, ezért a korábban rögzített hangfelvételek dialógusait használtam, és szereplőink emlékeit. Mert ők ott voltak.

Újra és újra megkértük a „történelem tanúit”, hogy merüljenek el múltjukban, és legjobb emlékeik szerint idézzék fel, mit mondtak ők, és mit mondtak mások. Így jöttek létre a könyvben megjelenő dialógusok. A végén a történelem tanúi elolvasták és jóváhagyták a kéziratot. Csak ezután került nyomdába.

Hálával tartozom *A végtelen ég hősei* valódi szereplőinek, akikkel az olvasó hamarosan találkozik, és akiket valószínűleg nem felejt el soha: Tomnak, Fletchernek, Lurának, Daisynek, Martynak, Koenignek, Vörösnek, Ednek, Wilkie-nek és sok más kiváló embernek. Bár én írtam le, ez a könyv az ő emlékeikből jött létre.

***

Ehhez a könyvhöz másfajta kutatásra is szükség volt. A saját szememmel kellett látnom a helyszíneket. Minden helyszínt. New Englandtól Észak-Koreáig minden említett helyet. Ezért útra keltem, és követtem a könyvben szereplők útját; ellátogattam azokra a helyekre, ahol éltek és harcoltak.

Ez az utazás vezetett el engem Massachusetts államból a Mississippihez, a francia Riviérára és Monacóba, egy olasz kikötőbe, egy hajóra, amely Szicília partjainál állomásozott, és

a koreai háború csataterére. Korábban jártam már Dél-Koreában egy katonai emléktúrán (U.S.O. úton), de addig soha nem tettem be a lábamat a másik országrész borús földjére, Észak-Koreába.

De stábom és én végül eljutottunk oda is. Kínába utaztunk, majd onnan a „remete királyságnak” nevezett titokzatos, ködös helyre, ahova kevés amerikai lépett be, és még kevesebb tért vissza. Észak-koreai utazásunk külön történet; maradjunk annyiban, hogy létrejöttét, sikerét Tom Hudnernek köszönhetem.

***

Amikor már közel jártam a könyv befejezéséhez, nagy gondot okozott, hogyan írjam le ezt önnek, az olvasónak. Előző könyvem – a *Felettünk a csillagos ég* – könnyen besorolható volt. Egy német vadászpilóta igaz története, aki megkímélt egy védtelen amerikai bombázót a második világháború idején.

Az egyértelműen háborús történet volt.

A végtelen ég hősei is háborús történet.

Ám abban más, hogy egyben *szerelemi történet* is. Egy olyan pilóta története, aki elhagyja fiatal feleségét. És egy anya története, aki elveszített fiát siratja.

Egyben *lelkesítő* történet is egy valószínűtlen barátságról. Elmondja, hogy a countryklubok világából, New Englandből származó fehér pilóta és egy déli részes bérlő fiaként született fekete pilóta hogyan alakíthat ki egymással mély barátságot a faji zavargások közepette.

A kézirat utolsó oldalait szerkesztettem, amikor megkaptam a választ. Tudtam már, hogyan határozzam meg ezt a könyvet.

Bátorság. Szerelem. Szeretet. Példamutatás.

Ez egy igazi amerikai történet.

1. FEJEZET

KÍSÉRTETEK ÉS ÁRNYÉKOK

1950. december 4.

Észak-Korea, a koreai háború első évében

A VÖLGY VÉGÉBEN KÉK-FEKETE villanásként Corsair vadászgép jelent meg. Éles fordulót tett, nagyon alacsonyan, a hó felett. A motor böngött. A pilótafülke teteje csillant. Légszavár vibrált a gép hosszú orrán. Alján bomba lógott, szárnyain rakéták.

Újabb morajlás rázta meg a völgyet, ahogy a következő Corsair átbukott a hegyperemen. Aztán a harmadik. És a negyedik. Az ötödik. A hatodik. A repülőgépmotorok üvöltése megrázta az alanti befagyott patakot, a talajból kiálló kopár fákat.

A Corsair csapat mélyen a havas út fölé repült. Az út hófödte hegycsúcsok között haladt a völgyben. Ellenséges terület volt, a gépek jóval a frontvonalon túl repültek.

Beállt a sorba a hetedik Corsair. Aztán a nyolcadik. A kilencedik. A tizedik.

F4U Corsair gép

A negyedik Corsair pilótafülkéjéből Tom Hudner hadnagy előrenyúlt, a műszerfal fölötti kapcsolókhoz. Egyetlen mozdulattal élesítette nyolc rakétáját.

Tom huszonhat éves volt, a haditengerészet pilótája. Fehér sisakja, feltolt pilótaszemüvege filmsztárcot keretezett: szép ívű szemöldök, kék szem, karakteres orr és áll. Öltözéke is filmsztárhoz illő: vörös szőrmegalléros, sötétbarna bőrdzseki. De Tom sosem lehetett volna a filmvászon sztárja. Túl őszinte, túl nyílt volt a tekintete. Túl szerény.

Az út fölött alacsonyan, 240 mérföldes óránkénti sebességgel repülve, Tom az előtte haladó gépet követte. A gépek között mindössze 200 yard távolság volt. Délután három óra felé járt az idő, sötét hófelhők gyülekeztek az égen, a felhőzet rései között alig látszott ki a nap. Tom jobbra-balra pillantott, a szárnyvégeket figyelte. Balra villanyoszlopok suhantak el mellette, jobbra kopár fák. Mindkét oldalon hatalmas hegyek.

Jobbra, a hegyeken túl befagyott mesterséges tó, a Chosin-víztározó. A bevetés célja az volt, hogy járőrözzék végig a víz-

tározó nyugati partján vezető utat. Ezért a Corsair kötelék nagy sebességgel észak felé haladva élet, emberi tevékenység nyomait kereste.

Rádió reccsent, a kötelékparancsnok hangja.

– Itt Iroquois kötelék 13 – jelentkezett be, és elhadarta a repülési koordinátákat. – Eddig minden csendes.

– Vettem – felelte egy fáradt hang. – Sok szerencsét, Iroquois kötelék.

A haditengerészet légiirányítója az elmúlt néhány napban több száz bevetést koordinált. 7 mérfölddel távolabb, a víztározó kifolyásánál összetakolt amerikai bázis állt. A légiirányító valószínűleg egy dzsip mellett szobrozott, vacogva markolta a rádió mikrofonját. Tudta, milyen súlyos a helyzet körülötte. Térképein pontosan látható volt, hogy az ellenséges vonalak körbevették, ostromgyűrűbe vonták a bázist. Ha ez nem lenne elég, emberemlékezet óta nem volt ilyen hideg tél.

És még alig kezdődött el a háború.

***

A motor duruzsolt, a pilótafülkében meleg olaj szaga terjengett. Tom előrepillantott a fegyverirányzékon, a pergő légcsavaron túlra. Az előtte repülő gépet figyelte.

Az előtte levő Corsair sötétbarna bőrű pilótája jobbra-balra pillantott, az irányzékon túlra. Fején sisak, arca nyúlánk, szemöldöke ívelt, szeme sötét, tekintete nyílt. A mindössze huszonnégy éves Jesse Brown tengerész zászlós az első afroamerikai haditengerész pilóta volt a haditengerészet történetében. Bár fiatalabb és alacsonyabb rangú volt, mint Tom, több repült órával rendelkezett, így előbbre került a kötelékben.

Jesse megdöntötte a jobb szárnyát, hogy jobban lássa az utat. Tom gyomra összerándult.

– Látsz valamit, Jesse? – kérdezte rádión.

Jesse egyenesbe hozta a gépet.

– Az égvilágon semmit.

Hol a fenében lehetnek? – tűnődött Tom.

– Csak lazán, fiúk – szólt hátra a kötelékparancsnok. – Legyetek lazák, mint a vadlibák.

Tom a fejét ingatta, és vigyorgott. Jesse gépe előtt kettővel volt a kötelékvezető, Dick Cevoli korvettkapitány, második világháborús veterán. A „lazák, mint a vadlibák” kifejezés a szavajárása volt. Valahányszor Tom ezt hallotta, arra gondolt: *Mi köze a vadlibáknak bármihez?*

Tudta, Cevoli azt érti ezalatt, hogy a gépek tartsanak megfelelő követési távolságot egymástól, hogy ha a földről esetleg lőnek rájuk, ne találjanak el egyszerre több gépet. A pilótafülke arcospalexijén át Tom figyelte, ahogy szemmagasságban suhannak el a kopár fák. Az ellenség kétségkívül valahol a terepen van; katonák bújhatnak meg a fák között, beélesített puskával a kezükben várják, hogy a repülők egy vonalba érjenek velük.

Tom összeszorította az ajkát, és figyelt; csak előre. Bármennyire is adta magát a lehetőség, a Corsair kötelék nem sorozott meg semmit a terepen; se fasort, se bozótost. Előbb meg kell látniuk az ellenséget.

Az ellenség a fehér pufajkások csapata. Kommunista sereg. Nappal rejtőznek, éjszaka támadnak. Az elmúlt egy hétben éjszakáról éjszakára több hullámban támadták az amerikai bázist, és már nagyon közel jártak ahhoz, hogy megsemmisítsék. Tizenkét kommunista hadosztály – körülbelül 100 000 katona – ostromolta a várost. Napról napra több ellenséges csapat érkezett, és foglalta el hadállásait.

Ez ellen a haderő ellen 10 000 amerikai állt szemben: amerikai szárazföldi csapatok, brit kommandósok, de főként amerikai tengerészgyalogosok. Jelentések szerint éjszakánként a bázis

szakácsai, sofőrjei és hivatalnokai is csatasorba álltak, a katonák mellett vacogtak.

Ilyenkor, nappal a túlélésük a légi támogatástól függött, és a Corsair pilóták ezt pontosan tudták. Annyival kevesebben támadhatnak éjjel, ahány fehér zubbonyost sikerül most semlegetíteni; annyival kevesebb az esély, hogy bajonettel leszúrnak egy fiatal amerikait.

– Figyelem, probléma előttünk – szólt a rádióba Cevoli.

Végre valami, gondolta Tom.

Tom szeme összeszűkül. Az út mellett kisebb kövek hevertek a havon.

– Vigyázz! A köveknél! – szólt Jesse, ahogy elsuhant felettük.

– Vettem – felelte Tom.

Tom és Jesse közel két hónapja vettek részt együtt bevetéseken; ekkorra már szinte olvasni tudták egymás gondolatait. Tom a botkormány első oldalán levő piros kioldógombra helyezte mutatóujját. Az út menti kődarabokat figyelte. *Azt próbáljátok meg!*

A víztározónál nem volt ritka jelenség, hogy egy-egy kőnek látszó valami felemelkedett, és az elhaladó Corsair gépek után lőtt. Ez volt az ellenség taktikája. Ha nyílt terepen érték őket, a fehér zubbonyosok gyakran a földre vetették magukat, és összekuporodtak. Piszkos egyenruhájuk fentről kőnek látszott, sapkájuk oldalfüle elfedte fejük formáját.

Tom készen állt. Ha valamelyikük feláll, hogy Jesse gépére lőjön, Tom megpróbál gyorsabb lenni nála. De egyetlen kődarab sem mozdult. Az utolsó ilyen forma is elsuhant Tom szárnya alatt. A visszapillantó tükörbe nézett. Mögötte hat Corsair repült, sárga orrú légcsavarjaik forogtak. Ha valamelyik kő felállna, Tom társai elintézik. Bízott pilótatársaiban, ahogy Jesse is rábízta az életét. Tom és Jesse két külön világból származott. Jesse egy részes bérlő farmer fiaként ifjúságát Mississippi államban, vidéken töltötte, míg Tom egy élelmiszerlánc-tulajdonos örököse-

ként nyaranta Massachusettsben, countryklubokban hajókázott. 1950-ben kettejük barátsága elég szokatlan, de nagyon őszinte volt.

***

Tom egy jármű zöld suhanását vette észre a gép bal szárnya alatt. Aztán egy másikat jobbról.

– Azt a...! – mordult fel. Jobban odanézett, és megpillantott néhány részletet. Látott már vérengzést, de ilyen közlelől még soha.

Elhagyott amerikai teherautók és dzsipek sorakoztak az út szélén. Némelyik leszaladt az útról, gumiabroncsai leeresztettek. Mások árokban álltak meg. Mindegyiket hó borította, tépett vázontetőket fújta a szél. Itt-ott elhagyott ágyúk. A járműtemető réginek tűnt, bár a pusztítás csak egy nappal korábban történt. Ez is azok közé a helyek közé tartozott, ahol a tengerészgyalogosokat csapdába csalták, ahol rajtaütésszerűen támadtak rájuk, miközben éppen az ellenség csapdáját igyekeztek elkerülni.

– Lábnymok! – jelezte egy pilóta rádióon Cevolinak. – Rengeteg lábnyom!

Tom szeme összeszűkült. Lábnymok a járművek körül. Rózsaszín foltok színezték a havat.

– Szentséges ég! – súgta Tom. Magában beszélt.

A rózsaszín hó amerikai vér. Fagyponat alatti hőmérsékleten a vér rózsaszínes lesz.

Balra egy hegyhez közelített. Az út menti hegy úgy 500 yard magas lehetett. Felső lejtőit felmelegítette a nap, és megpillantották a vérengzés részleteit.

– Holttestek 9 óránál! – jelentette be Cevoli, ahogy elrepült a hegy mellett. – Szent Isten! Mindenütt!

Tengerészgyalogosok véletlenszerű csoportjai tartották a harcállást a hegyen, hogy társaik lent, az úton el tudjanak menekülni.

Jesse szótlánul suhant el a hegy mellett. Tom balra mozdította a botkormányt, mire a 13 000 font súlyú vadászgépezék egyik szárnya megemelkedett. A táj elsuhant alatta. A hegy felénél, ahol a tengerészgyalogosok kialakították harcállásukat, úgy feküdtek a hullák, mintha homokzsákok lettek volna. Hullakupa-cok látszottak ki a hóból. Karjukat dacosan kinyújtva bukkantak elő a rózsaszín foltok közül.

Tom hátrapillantott, miközben elrepült felettük.

Vajon a mieink vagy az övéik? – gondolta.

A völgy végén jobbra a hegyek lehajoltak, és felbukkant a jeges Chosin-víztározó. Alakja körülbelül, mint egy tintatartó. A víztározó lábánál volt az amerikai bázis; sátorváros, egy kis földes kifutópálya mentén. Sötét füst szállt fel a környező hegyekről, ahol amerikai légicsapások tartották kordában az ellenséget.

Várjatok! – Tom legszívesebben felkiáltott volna.

Fűtött pilótafülkéjéből csak elképzelni tudta, milyen jeges pokol lehet odalent. Alig egy napja repült át a terület fölött, és látta, hogy tengerészgyalogosok integetnek fel neki. Kamasz arcuk sápadt, viaszos merev. Hallott ezt-azt arról, hogy milyen szörnyűségeket kell kiállniuk sötétedés után. Az ellenség akkor támad, amikor a hőmérséklet mínusz hét fok alá esik; hullámokban támadnak... az amerikai fegyverek olyan hidegben beragadnak... a katonáink bajonettekkel és ököllel harcolnak. Egy neves hadtörténész ezt „az amerikai hadviselés legádázabb közelharcának” nevezte.

Tom anyahajójának fedélzetén a pilóták minden reggel ugyanazzal a kérdéssel ébredtek:

– Vajon a fiúknak sikerült túlélniük az éjszakát?

***

A kötelék – már csak hat Corsair – nagy robajjal tört be a következő völgybe, a víztározótól északra. Tom csalódott volt, és feszült. Az ellenséget továbbra sem látták, sőt, Cevoli a hátsó négy gépet elküldte, hogy máshol kutassanak, miközben ő és a többiek a kijelölt útvonalon haladtak tovább.

Tom az élet jeleit kereste, ahogy fagyos mezők felett repültek. Hóval borított szalmabálákat látott, befagyott patakokat és a szélben lengedező fákat... de ellenséges katonát egyet sem.

– Lábnyomok lehetnek! – jelezte Jesse. Tom kíváncsian pillantott előre. – Nem, csak árnyékok – helyesbített Jesse, ahogy elrepült a terület felett.

Tom érezte, hogy Jesse is nyugtalan. Nem itt kéne lenniük, ezen a téli ugaron. Tom most legszívesebben skót whiskyt kortyolgatna valami meleg countryklubban otthon, Jesse pedig biztosan a kislányát lovagoltatná a térdén árnyékba húzódva a napfényes délen, Mississippi államban. De mindketten önkéntesen jöttek ide.

A kockázat nem számított nekik... feszültek voltak, mert nagyon akartak segíteni a fiúknak, akik ott ragadtak a bázison. Előző éjjel Jesse az anyahajón levelet írt haza feleségének, Daisynek: „Tudom, hogy azokat a szerencsétleneket segítjük, akik ott vannak lent. Azt hiszem, itt minden pilóta addig repülne, amíg le nem zuhan.”

A kötelék még mélyebbre hatolt az ellenséges területen. Viharosabb felhők jöttek. Tom meg mert volna esküdni rá, hogy az út egyenesen Szibériába csalja őket.

A kötelék előtt egy hang mordult parancsot a havas mezőn. Néhány puska és félautomata fegyver emelkedett ki a hóból. Dermedt ujjak fogták a puskákat, remegő karok céloztak az ég felé... fehér, steppelt vattakabátos egyenruhába bújtatott karok.

A fehér zubbonyosok. Akkor keltek át a mezőn, amikor hallották, hogy jönnek a repülőik.

Az első Corsair már elhaladt az ellenség fölött... de még nem lőttek. A második árnyék is biztonságban átrepült. Aztán a Jesse vezette Corsair száguldott a hely felé.

Ahogy Jesse árnyéka a fedezékben levő katonák fölé ért, egy hang kiáltott fel. A puskákból és félautomata fegyverekből egy sorozatot adtak le. Lövedékek repültek felfelé. A fegyvereket gyorsan visszahúzták a hóba.

Aztán Tom gépének árnyéka vetült a rejtőzködő ellenségre, majd gyors egymásutánban még két Corsair repült el felettük. 2000 lóerős motorjaik zajától egyik pilóta sem hallott semmit. 240 mérföldes sebességnél egyikük sem látta a felemelkedő, visszahúzódó fegyvereket.

***

Cevoli nem húzott be egy újabb elhagyatott völgybe, inkább fel-emelkedett a környező hegyek fölé. Körpályára állt, parancsot adott a kötelék összes gépének, hogy sorakozzanak fel mögötte. Nagyon tagolt, árnyékos volt a terep... tökéletes hely a lesből támadó ellenségnek. Cevoli ott akart járőrözni, miután egyeztetett a bázissal.

Tom beállt Jesse jobb szárnya mellé, és együtt emelkedtek a többi köröző Corsair felé.

– Itt az Iroquois kötelék – szólt Cevoli a rádióba. – Az úton nem találtunk semmit. Van valami más feladat?

– Vettem, Iroquois kötelék – válaszolt egy hang a bázisról. – Megnézem. Pillanat.

Tom és Jesse beállt Cevoli és alakzatbeli társa mögé. Az alakzat végéről Koenig riadtan szólt a rádióba:

– Jesse, valami nincs rendben. Úgy néz ki, hogy folyik az üzemanyagod!

Jesse próbált úgy mozdulni az ülésben, hogy hátralásson, de látóterét lezárta a pilótaülés támlája. A gépeik közötti hideg téren át Tomra nézett.

Tom balra pillantott, és végignézte Jesse gépét. Fehér pára húzódott a gép hasától a levegőbe.

– Igen. Csíkot húzol – erősítette meg Tom.

Jesse bólintott.

– Ellenőrizd az üzemanyag-ellátást – javasolta Koenig. Gyakran előfordult, hogy az üzemanyag túlfolyt, amikor a vadászgép tartaléktankjából a főtankba nyomódott át.

Jesse a bal combja felé pillantott, az üzemanyag-választó kapcsolóra. Szemöldöke összerándult. A kapcsoló szabályosan rögzítve volt, tehát ez nem lehet probléma. Végignézte a műszereket. Az olajnyomásmérő mutatója az óramutató járásával ellentétesen mozdult.

Jesse aggódón pillantott Tomra.

– Folyik az olaj – jelentette be.

Ha az olajtank kilyukad, az halálos seb. Az olaj másodpercről másodpercre kevesebb, nő a súrlódás, a repülőgépmotor tizen-nyolc nagy dugattyúja egyszerűen besül a hengerbe.

– Csökken a teljesítmény – jelentette be Jesse nyugodt, határozott hangon. – Elég gyorsan.

– El tudsz jutni délre? – kérdezte Tom.

– Nem. A motor besül – közölte Jesse. – Lezuhanok.

Hogyan lehet ennyire nyugodt? – gondolta Tom.

Jesse légcsavarja kihagyott, a gép nagy sebességgel lendült előre, és egyre gyorsabban süllyedt. Tom ösztönösen tartotta az alakzatot. *Ez nem lehet*, gondolta. Jesse túl alacsonyan van, hogy katapultáljon. Tom kétségbeesetten nézett körül; alkalmas kényszerleszállási helyszínt keresett, de csak kopár fákkal borított havas hegyeket és völgyeket látott. Tom torka elszorult a döbbenettől. Jesse nem éli túl, ha ilyen terepen zuhan le. Még ha az

ütközéstől életben maradna is, a hideg megölné. Fagyponthoz alatta volt a hőmérséklet. De még ha a fagyot is túlélne, a fehér zubboyosok elkapják.

Rémülten nézett a térképére. Jesse 17 mérfölddel az ellenséges vonalak mögött fog lezuhanni. Az ellenség nyilván meglátja a gép becsapódása nyomán keletkező füstöt, és nagyon sietni fognak, hogy elkapják. Ha nem lövik le Jesse-t azonnal... Az elfogott pilótákat elképzeldhetetlen kínzásoknak vetik alá.

Tom átpillantott Jesse-re, ahogy Corsair gépeik a hegyek felé suhantak. Jesse előrenézett, próbálta felfogni, mit várhat a könnyörtelen sorstól.

Tomnak tennie kellett valamit, mégpedig nagyon gyorsan, hogy megmentse barátját.

Jesse története nem érhet véget így.

2. FEJEZET

EGY ÉLETRE MEGTANULTUK

Tizenkét évvel korábban, 1938 tavasza
Fall River, Massachusetts

A MORTON JUNIOR KÖZÉPISKOLA ebédlőjében hangos zszibongás visszhangzott. Fiúk és lányok kezükben fémtálcákkal álltak sorba, mások már a hosszú asztaloknál ültek, és bádog uzsonnásdobozokból ettek. A zöld linóleumpadló kétszáznál is több beszélgetés hangjait verte vissza, a hang a mennyezet rücskös, fehér gipszvakolatára irányult.

A tizennégy éves Tom Hudner letette a tálcáját az egyik asztalra, és leült barátai mellé. Tizenkettedikesek voltak. Tom fehér pólót és khaki színű nadrágot viselt. Álla markáns, szeme kék, tekintete nyílt. Tom és a fiúk még nem vegyültek a lányokkal. A Morton Junior sok szabálya és íratlan törvénye alapján az ellenkező neműekkel ebédelni nevetségesnek számított. Tom természeténél fogva szabálykövető volt.

Tom Hudner

Széthajtogatta papírszalvétáját, lecsavarta a tejesüveg kupakját, és enni kezdett. Tom minden nap meleg ebédet vett magának az iskolában; megtehetette, mert jó módú szülei voltak. Szótlanul evett, inkább hallgatott, mint beszélt. Aztán elvonta tekintetét az asztaltársaságtól. Kinézett az ebédlő ablakán, és azt látta, hogy odakint az udvaron, ahol ebéd után a gyerekek játszottak, az iskola kötekedői egy sarokban gyülekeztek.

Az emigráns kölykök; sötét bőrű portugálok, a Fall River környékén letelepedett halászok gyerekei. Tom az asztalra tette szalvétáját, és felállt, hogy jobban lássa, mi történik. Az erőszakos portugál kölykök szemüveget dobáltak; mindegyikük felpróbálta, aztán röhögve tovább dobta. Tom látta, hogy a kör közepén egy fiú hadonászva próbálja visszaszerezni szemüvegét. Felismerte. Jack. Túlsúlyos fiú, haját mindig oldalra fésülte. A többiek gyakran csúfolták, hogy könnyen sírva fakad. Tom szinte mindenkivel baráti viszonyban volt; Jackkel is.

Rögtön riasztotta a társaságot. Felálltak, és nézték.

– Valakinek szólnia kell a tanárnak – mondta Tom, és körülnézett, de a felügyelő tanárt nem látta sehol. Odakint Jack arca

már vöröslött, a sírás határán állt. Tom körül a fiúk komoran néztek a jelenetet, de nem a Jack iránti együttérzés volt az indítékuk erre.

– Portugál patkányok! – szólalt meg az egyikük.

– Mocskos hajócsótányok! – súgta a másíknak. – Vissza kéne menniük oda, ahonnan jöttek.

Tom nem ismerte a portugál fiúkat, de elég bajkeverőnek tűntek. Az iskolás gyerekek külön nevet adtak a kikötőközei piszkos iparnegyednek, ahol ezek a bevándorlók laktak: „Portugee-ville.” Portugál-tanya.

– Tennünk kell valamit – szólalt meg Tom.

Senki nem mozdult.

Tom egyik barátja vállat vont, és elfordult.

– Nem akarok ebbe belekeveredni – mordult.

– Amúgy is alig ismerem ezt a Jacket – mondta a másik.

És Tom barátai leültek. Egyik a másik után. Csak Tom maradt állva. Látta, hogy odakint Jack már zokog, mint valami csecsemő.

– Gyerünk, fiúk, segítsünk neki! – kérlelte őket Tom.

– A te barátod, nem a miénk – jegyezte meg egy fiú.

– Ha ennyire odavagy érte, csinálj valamit te! – tette hozzá egy másik.

– Hát, jó – felelte Tom, azzal felsóhajtott, és elindult az ajtó felé.

Kilépett a sápadt délutáni fénybe, és a kötekedők felé közeledett.

– Hé, srácok! – szólította meg őket.

A portugál kölykök abbahagyták a röhögést. Megfordultak. Volt, aki vigyorgott, volt, aki vészjósló tekintettel bámult. Tom meglassította lépteit. Gondolatai hevesen kavargtak.

– Montá’ valamit? – kérdezte az egyik bajkeverő.

Tom megállt, mosolyogni próbált.

– Nem hiszem, hogy ez Jacknek tetszene – mondta. Csak ez jutott eszébe.

Ekkor az egyik kötekedő kilépett a csoportból, közelebb ment Tomhoz. Alacsony, zömök fiú volt, arca agresszív, tekintete réveteg. Tom felismerte a banda vezetőjét, Manny Cabralt. Manny barna pantallója foltozott volt, sötét pólójának nyaka kinyúlt. Odalépett Tomhoz, orruk szinte összeért.

– Szerintem ki kéne maradnod ebből. Jobb lenne, ha nem ütnéd bele az orrod a mi dolgunkba – mondta Manny.

– De hiszen már sír! – jegyezte meg Tom halkán. Szeme sarkából látta, hogy Jack a szemüvegével babrálva elfut.

– Mi csak szórakozunk egy kicsit – közölte Manny, társai felé mutatva. Amikor újra visszanézett Tomra, halkabban folytatta. – Mit is akartál tenni ellene?

Tom szíve a torkában dobogott. Még sosem verekedett, de érezte, hogy Manny ezt javasolja. Azt akarta mondani Mannynek, hogy ami elmúlt, az elmúlt, hagyjuk... De Manny szólalt meg először.

– Ezt később elintézzük – vetette oda lazán. Szemöldöke rándult, valószínűleg meggondolta magát. – Suli után. Odakint.

Tom zavarában nyeldekelt.

– Na, eljössz? – kérdezte Manny.

Tom ekkor Mannyre pillantott, aztán a bandájára és a többiekre, akik összegyűltek körülöttük, figyelték a jelenetet.

Csak mondj nemet, gondolta Tom. De tudta, hogy ez nem lehetőség. Ha nemet mond, a banda soha nem fogja békén hagyni. Egy igazi amerikai fiúnak 1938-ban nem volt más lehetősége, mint beleegyezni.

– Oké, ott leszek – felelte Tom.

Manny vigyorgott, és elsétált. Bandája hangosan röhögve, beszélgetve követte. Tom botorkálva indult vissza, az ebédlő felé. Barátai arcukat az üveghez tapasztva figyelték.

Együtt ültek vissza az asztalukhoz. A többiek gratuláltak Tomnak, hogy helyre tette Manny Cabralt.

Tom lenézett kihűlt ételére, és fejét ingatta.

– Iskola után meg kell verekednem Mannyval.

Attól, hogy kimondta, megkönnyebbült. Barátai nyugtatták, hogy ne aggódjon, ott lesznek vele.

Tom az apjára, az idősebb Thomas Hudnerre gondolt; arra, hogy miként fog erre reagálni. Az apja nyolc üzletből álló bolthálózatot vezetett. A „Hudner’s Markets” tulajdonosa mindig is azt mondta, hogy a portugál bevándorlók a legjobb dolgozók, akik nagyon elkötelezettek, hogy új jövőt építsenek maguknak. Az idősebb Hudner nyilván nem örülne, ha a fia verekedésbe keveredne... az biztos. De Tom másra is emlékezett, amit az apja mondott neki: *Mindig a legjobbat feltételezd az emberekről. De ha valaki rossznak bizonyul, ne tétovázz, kapja meg, amit megérdemel.*

* * *

Amikor a tanítási nap végén kicsengettek, Tomot körülvették a barátai a folyosón. Úgy fedezték hátulról, mint egy pályára lépő baseballcsapat. Tom bezárta a szekrényét, és kilépett a dupla ajtón. Barátai és a hozzájuk csapódott új támogatók követték.

A kijárattól 50 yardnyira állt a fehér zászlórúd és egy nagy csoport gyerek. A tömeg közepén várakoztak az ádáz tekintetű portugál kölykök és Manny Cabral. Tom szíve hevesen vert.

Hátrapillantott, barátait kereste, de mind egy szálig eltűntek. Tekintetével végigpásztázta a tömeget, látta, hogy minden tekintet rá szegeződik. Aztán meglátta a barátait. Az utca túloldalán voltak, egy csoportban, figyeltek és sugdolóztak.

Tom teljesen egyedül volt.

Megállt, letette a könyveit, levette a zakóját, nehogy összepiszkolódjon. A tömeg halkan morajlott. Tom ekkor egy lépést

tett Manny Cabral felé, és a tömeg rögtön elhallgatott. Manny üres tekintettel bámulva megvárta, hogy a kör bezáruljon Tom mögött. Tom felemelte az öklét, és befelé fordította a tenyerét; a híres ökölvívókról látott képekre gondolt. Keze remegett.

– Adj neki, Manny! – üvöltött egy portugál kölyök.

– Lásd el a baját! – sürgette egy másik.

Tom ekkor nagyon érdekes dologra lett figyelmes. Az ő támogatói is jelen voltak, de őt senki nem biztatta. Túlságosan féltek.

Manny előrelépett, úgy emelte fel az öklét, mint egy profi bokszoló. Állát leszegte, fogait csikorgatta, szemöldökét összehúzta.

Tom alig állt a lábán; mintha a lelke kilebegett volna a testéből. A körülállók arca elmosódott, csak Manny alakját látta tisztán. Minden hang elhalkult. Tom csak pulzusa lüktetését hallotta a fülében. Remegő öklét felemelve ugrálni kezdett, ahogy a filmekben látta. Manny csak állt, mozdulatlanul, öklét ütésre készenlétben tartva.

– Sorozd meg, Manny! – kiáltott valaki. Manny alig észrevehetően bólintott, mintha csak a tökéletes pillanatra várt volna. Tom túlságosan félt ahhoz, hogy elsőként üssön. Remegett a keze. Csak azt csinálta, amit tudott. Táncolt, topogott, mint az igazi bunyósok.

Manny összevonta a szemöldökét. Arckifejezése ellazult, komorsága kisimult, szemöldöke visszaállt rendes ívébe. Felemelte a fejét, leengedte az öklét. Ujjait kiengedte.

Tom már nem táncolt. De nem engedte le a kezét.

Manny egy lépést közelített Tom felé, és kinyújtotta a jobb kezét. Nyitott tenyérrel.

Tom leengedte az öklét, és zavartan nézte Manny kinyújtott kezét.

– Rázd meg! – szólt Manny.

A tömeg néma csendben várt. Tom kinyújtotta az ujjait, remegő kezét előremozdította, és kezét fogott Mannyvel. Csak egyszer mozdította felfelé és egyszer lefelé. Annyi volt.

Manny a bandája felé fordult.

– Semmi gond vele – jelentette ki. – Minden rendben van közöttünk. – Aztán megfordult, és elsétált. Bandája még ott időzött egy ideig, szólanul, aztán elindultak lefelé a lépcsőn, a kikötő felé.

Tom figyelte, ahogy mindenki elmegy; egyedül találta magát a zászlórúdnál. A barátai is eltűntek az utca másik oldaláról. Tom felvette a könyveit, a zakóját, és elindult hazafelé. Még nem csitult benne az izgalom; hamarosan kocogásba lendült, aztán futott. Felfelé rohant a Highland Avenue-n, a hegyen álló házuk felé. Elhaladt a North Park mellett, amit Viktória-korabeli házak szegélyeztek.

A hegy tetején Tom jobbra fordult, és meglátta házukat: két-szintes viktoriánus épület volt, sötét faszindelyes, ablakai magasak. A Hudner család a nagy gazdasági világválság idején is elég jól elvolt, mert élelmiszert mindig vettek az emberek. Tom elkomorult, ahogy futva a tornácra ért. A tornácon a hinta mellett körbe járkált; gondolatai vadul kavarogtak. Nem is tudta, hogy sírjon vagy nevéssen.

Sok idő telt el így, de végre összeszedte magát, és belépett az ajtón. Odabent levetette és gondosan az előszobaszőnyegre helyezte fényesre pucolt bőrcipőjét. Tudta, hogy anyja nincs otthon, valószínűleg brizdspartira ment, mert magas sarkú cipője nem volt a helyén. Nem volt ott apja félcipője sem, vagyis nyilván még nem ért haza a munkából.

Hallotta, hogy a ház hátsó részén, a konyhában Mary Getchell matat; vacsorát főz. A házvezetőnő vékony, ősz hajú, ír származású asszony volt. A gyerekek Nursey-nek becézték.

Tom felosont a lépcsőn, el apja Andover Academy és Harvard relikviái mellett. Az emeleten, ahol a szülei, az öccsei és nővére

hálószobája volt, Tom befordult a sarkon, és haladt tovább. Egy másik lépcsőházban felment a másodikra. Az ő szobája Nursey szobájával szemben volt. Mennyezete éles szögű, egy kerek ablak nézett az utcára. Az ajtó mellett feszület lógott, a falon cserkészposzter. Az ágylábban baseballsapka.

Tom ledobta a könyveket az íróasztalára, és elterült az ágyon. A komódon régi kétárbocos vitorlás makett állt, mellette kedvenc könyve, a *Beat to Quarters* egy példánya. A könyv egy kitalált brit hajóskapitány, bizonyos Horatio Hornblower kalandjairól szólt. Éjjeliszekrényén képregények heverték; címlapjaikon színes képek: kalózok, tengeri szörnyek. Tom imádta a hajókat. Kedvenc filmje a *Lázadás a Bountyn* és a countryklub nyári táborában kedvenc tevékenysége a vitorlázás volt.

Ahogy ott feküdt az ágyon, szeme hevesen cikázott; gondolatainak száguldása nem csillapodott. Még maga előtt látta Manny felemelt öklét, és a kézfogás nyomán még érezte a tenyér, az ujjak kerges göcsörtjeit. Az a durva portugál fiú esélyt adott neki, hogy felülemelkedjen az ember előítéletes természetén.

Aztán hirtelen eszébe jutott.

Mi van akkor, ha Manny mégsem olyan jó fiú?

Tom a mennyezetet bámulta. Az, hogy elfogadta ezt az esélyt, még az is, hogy jót akart, kis híján az első fogaiba került. *Soha többé*, határozta el.

Ettől kezdve Tom Hudner nem kockáztatott.

3. FEJEZET

KÍGYÓKKAL ÚSZNI

Egy évvel később, 1939. április
Lux, Mississippi

A KÉSŐ DÉLUTÁNI NAP HOSSZÚ árnyékokat vetett; egy apa és három fia vánszorgott hazafelé a földút árnyékos oldalán. Az út egyik oldalán magas fenyves bozót és vékony, fehér törzsű lombos fák voltak. A másikon barna mező, rajta zöldellő levelű ültetvény.

A tizenhárom éves Jesse Brown és apja, John Brown öszvéreket vezetett kötőféken. Jesse kopott overallja lötyögött nyúlánk alakján. Szép volt; tekintete határozott, szemöldöke szép ívű, arca egészséges. Nyakában ázott póló lógott, csupasz lábára sár tapadt. Forró, füledt volt a levegő.

Jesse mögött lépdelték öccsei: Lura tizenegy éves volt, Fletcher nyolc. Kapát cipelve támolyogtak a hőségben. Mindkettőjük haja rövidre nyírva, vékony lábuk kilógott az overallból, amit anyjuk a nadrágszárakat levágva rövidnadrággá alakított. A kü-

lönbség az arcukon látszott: Fletcher kerek, kövérekés, Lura sovány, markáns vonású fiú. Ők is mezítláb voltak.

Csak Jesse apja viselt cipőt, de az ő lábbelije is foszladozott. Jesse Brown 180 centi magas és 110 kiló volt; mellkasa széles, karja izmos. Kerek arcán, feszes mellkasán verejték csorgott. Elégedetten nézett maga elé. Este lesz étel a család asztalán. A gazdaság nagy válságban volt, Mississippi az ország legszegényebb állama. Nem mindenki volt ilyen szerencsés.

Jesse szeme le-lecsukódott az álmodástól. Öcssei is nehezen tudtak egyenes vonalban haladni. Délen eljött a vetési szezon, és mindannyian már hajnali fél öt óta dolgoztak. Földjeik Mississippi állam déli részén, az országutak kereszteződésénél lévő Lux városa közelében voltak; az erdős vidéken álló városban egy benzinkúton és egy bolton kívül alig volt más. A fehér gyerekek az egy tantermes helyi iskolában maradtak, a feketék azonban tavaszi szünetet kaptak, hogy a földeken dolgozhassanak.

Jesse és testvérei napi tizenegy órán át növényeket ültettek; hátuk fáj, kezük vízholdyagos lett. Most hazafelé tartottak, hogy ott is elvégezzék a fáradtságos munkát. Otthon tűzifát kellett aprítani, csirkéket etetni, kis (100×100 yardos) kertet művelni. A kert volt a Brown család mindene. Egyetlen tulajdonuk.

Részes bérlőként nem John Brown nevében volt az a 30 hektáros föld, amit a család művelt. Egy ösztövért fehér embertől, Joe Bob Ingramtól, a helyi vegyesbolt tulajdonosától bérelte. A részes bérlők nála bérelték a földművelő szerszámaikat és vették meg a vetőmagot. A bolt az év folyamán nyilvántartotta minden család vásárlását. Az év végén benyújtották a számlát, és Joe Bob valahogy mindig úgy intézte, hogy a Brown család éves profitja lenullázódott. John Brown számára ez az élet semmi nyereséggel nem járt, ő itt nem nyerhetett, de remélte, hogy fiainak nem ez a sors jut.

Jesse Brown

Apa és fiai az úton elértek egy ösvényhez, ami az erdőbe vezetett. A leágazásnál rovarok zsongtak. Lura megbökte öccsét, és a zsongás irányába mutatott. Fletcher felnézett, és elvigyorodott. Léptek új erőt kaptak; a fiúk Jesse-hez léptek, megérintették a karját, és az erdő felé mutattak. Minden nap odamentek Jesse-hez ugyanezen a helyen, és ugyanilyen könnyörgő tekintettel néztek rá.

– Kérd meg! – súgta Fletcher.

Jesse tudta, mire gondolnak öccsei, és fejét ingatta. Tudta, hogy még be kell kötniük az öszvéreket, és el kell végezniük a ház körüli feladataikat. Ahhoz, hogy levegyék az állatokról a hámat, és megittassák őket, mindenki segítségére szükség volt.

A kisebb fiúk elszontyolodtak.

– Kérd meg... kérlek! – súgta Lura.

Jesse lenézett kókadt, zilált öccseire. Ő is nagyon fáradt volt. Jesse arca megenyhült. Közelebb vezette öszvérét apjához.

– Apa! – szólította meg. – Van időnk egy kis pihenőre?

Fletcher és Lura előresiettek, a nagy emberre vigyorogtak.

John Brown megállt, hogy letörölje verejtékező homlokát. Megpaskolta pihegő, félig csukott szemű öszvérenek pofáját. Az első világháborúban egy csak feketéből álló lovassági században szolgált. Az egységét a tengerentúlra vezényelték, de mielőtt kihajóztak volna, a háborúnak vége lett.

John Brown a fiaira nézett, és látta, milyen várakozással néznek rá. Széles ajka mosolyra húzódott.

– Hazavezetem az öszvéreket. Ha hazaértek, végezzétek el a munkát.

A fiúk csillogó tekintettel néztek egymásra. Jesse az apja kezébe adta öszvére kötőfékét, a fiúk a szerszámaikat. A család kétévált.

Lura és Fletcher szökdécselve indultak az erdei ösvény felé. Jesse követte őket.

– Ne olyan hevesen! – szólt utánuk Jesse. Az ösvény elején felkapott a földről egy husángot; a levegőbe dobva meggyőződött arról, hogy elég erős és nehéz. Rászólt öccseire, hogy maradjanak mögötte.

Aztán az erdőbe vezette a fiúkat.

***

Jesse lassan haladt, a botot maga előtt tolt. Az ösvényt ritkán használták, földjét itt-ott gyomok, gyökerek szőtték át. Rovarok zsongtak, cikáztak, kecskebékák brekegtek, így Jesse nem hallhatta a vízi mokaszinkígyó sziszegését.

A vízi mokaszinkígyó vastag, barna-fekete vipera. Sok van belőlük az ilyen erdőkben, és nehéz észrevenni őket az ösvényen. A csörgőkígyóknál is veszélyesebb a marásuk. A szomszéd kislányt egy ilyen kígyó marta lábon. Túlélte, de hetekig csak nyöszörgött, izzadt, és vér szivárgott a sebből.

Fletcher előre akart szaladni, de Jesse megállította.

– Gyere vissza azonnal, Öszvér! – kiáltott rá. Fletchernek az Öszvér becenevet adta, mert a fiú nagyon önfejtű volt. Fletcher azonnal megállt, és vigyorgott.

Amint a két kisebb fiú mögé került, Jesse folytatta útját. Maga előtt mozgatta a botot, és folyamatosan az ösvényt figyelte. Egyszer ugyanezen az ösvényen Jesse kis híján rálépett egy összetekeredett vízi mokaszinkígyóra. Az utolsó pillanatban vette észre. Látszottak a fogai, éppen arra várt, hogy talpát a földre tegye. Jesse megtorpant, aztán elrugaskodott, átugrotta a kígyót, és futásnak eredt.

Egyszer előfordult olyan is, hogy nem tudott kikerülni egy vízi mokaszinkígyót, ami elállta az útjukat hazafelé. Ezért Jesse husággal verte szét a kígyó fejét. A dögöt megszemlélve sok nagyobb kidudorodást vettek észre a kígyón. Fletcher és Lura hazavitték, felvágták, és huszonkét békát számláltak meg benne.

A fiúk az erdő közepén állott vizű tóhoz értek. Egy közeli patakából rekesztették el. A víz barna volt, széleinél zöld békanyál úszott. A fiúk néhány pillanatig csak álltak a parton, és nézték, ahogy egy kígyó cikcakkban szeli át a tó vizét. Csak háromszögletű feje volt a felszín felett, tompa orra kettéválasztotta a lepedéket. Mindig volt néhány a tóban, és némelyiket nem lehet látni. A fiúk tudták, hogyan lehet a kígyókat kiűzni vízi fészükből úgy, hogy a többiek a parton maradjanak.

Jesse kigombolta overallját, lehámozta magáról a pólót, és félredobta. Még ki sem lépett a nadrágjából, Fletcher már nekilendült, anyaszült meztelenül rohant lefelé a lejtőn a tó felé, ollózva, kapálózva ugrott a tó közepére. Utána Lura. Utoljára Jesse.

A tó sekély fenekéről sáros víz bugyborékol. A parti lepedék megremegett, a hullámok a tó partja felé sodorták. A vízi mokaszinkígyó nem szereti a zsvajt, a nyüzsgést. Ilyenkor kimennek a vízből, visszahúzódnak a partra.

A sáros víz meleg volt, mint a fürdő; a fivérek pancsoltak, fröcsköltek, úszkáltak, kiáltoztak, füttyültek, a lehető legnagyobb zajt csapták. A zaj tartotta a kígyókat a parton.

***

Csuromvizesen indultak visszafelé azon az úton, amin a tóhoz mentek. Hangosan, vidáman beszélgettek. A zavaros vízben fürdéstől is tisztának érezték magukat.

Jesse mosolyogva figyelt. Fletcher gyakran dicsekedett a barátnőivel, a szomszéd ikerlányokkal, míg Lura minden hírt tudott az újságból, mert újságos fiúként dolgozott, és mindig elolvasta a lapot, ami megmaradt. Ezért a család Juniornak nevezte, az ifjabbnak... mert olyan volt, mint Jesse kisebb korában; ő is mindig olvasott.

A fiúk kis időre abbahagyták az évődést. Mögöttük, a kanyaron túl, a kaptatón mintha teherjármű váltott volna sebességet. A hang alapján nagy kocsi lehetett. Az út keskeny volt, ezért Jesse a fivéreit az út szélére terelte, és visszapillantottak.

Iskolabusz orra bukkant elő a kanyarból. A busz orra fekete volt, oldalai sárgák. Motorja zörgött, mint egy túlterhelt légkondicionáló. Megint sebességet váltott, és felgyorsult. Jesse távolabb terelte öccseit az úttól.

A busz ablakaiból fél tucat fehér arc nézett rájuk. Barna, szőke, vörös hajú gyerekek. Kórusban üvöltötték szidalmaikat.

- Hé, niggerek!
- Mocskos niggerek!
- Ide nézzetek, niggerek!

Ahogy a busz elszáguldott mellettük, a kölykök kihajoltak az ablakon. Egyszerre köptek Jesse és öccsei felé. Ragadós nyálgöbök csattantak rájuk, csupasz mellükön, karjukon tapadtak meg, mert karjukkal próbálták védeni az arcukat. Por és forró

dízel-kipufogógáz borította el őket, miután a busz nagy sebességgel eldübörgött mellettük. A buszon utazó kölykök visszanéztek rájuk, röhögtek és mutogattak.

Jesse és öccsei igyekeztek letörölgetni magukról a koszt. A hajukba is köpet tapadt. Fletcher sírva fakadt. Ő is, Lura is Jesse-re néztek, hogy mondjon valamit, magyarázza meg, mi ez. Jesse komoran nézte a porfelhőt a busz után. Fogát csikorgatta, keze ökölbe szorult. Ritkán jött ki a sodrából, sosem káromkodott, inkább annyira feszült lett, hogy szinte remegett. Ilyenkor azt mondta, hogy nagyon kiakadt.

A fivérek néma csendben folytatták útjukat. Nem ez volt az első alkalom, hogy faji gyűlölettel találkoztak, de általában csak szidalmazták őket, vagy dühös tekintettel néztek rájuk, ha beléptek egy üzletbe. Soha senki nem köpte le őket. Még soha nem érezték magukat ennyire piszkosnak.

Lura szemöldöke undorral moccant lefelé.

– Tudom már, mi akarok lenni, ha nagy leszek – mondta, megtörve a csendet. – Greyhound buszsofőr... hogy elmehessek a francba Mississippiből.

Jesse bólintott. Ő is ugyanerre gondolt.

4. FEJEZET

KIMONDOTT SZAVAK

Néhány nappal később
Lux, Mississippi

A NYOMORÚSÁG KORA DÉLUTÁN csapott le a részes bérlőkre, teljes erővel.

Jesse Brown görnyedve kapálta a lábszárközépig érő gyapotnövényeket. Hátán verejték csorgott, sötétkék foltot hagyott overallján. Az előtte elterülő többhektárnyi levélre hunyorgott. Végtelennek tűntek a zöld sorok. A távoli sűrű fenyvestől a mező valóságos börtönnek tűnt. Jesse apja összesen harminc hektár földet bérelt Joe Bob Ingramtól.

Az egyik közeli sorban Fletcher folyamatosan az arcát csapkodta. Púposszúnyogok zsongtak a füle mellett, a szeme fölött. Még csak nyolcéves volt, gyakran lemaradt. A tizenegy éves Lura lépést tudott tartani bátyjával, de aznap nem volt ott, mert apjával éppen az ökröket itatták, vagy valami áruért mentek.

Jesse és Fletcher mellett hat béres kapálta a sorokat. Fejenként napi ötven centért segítettek a Brown családnak az ültetési

szezonban. Az asszonyok szellős pamutruhát viseltek, a férfiak overallt és pólót. A felnőttek széles karimájú szalmakalapban dolgoztak.

Kopp. Jesse egy lépést tett, aztán a kapa újra lesújtott. *Kopp.* Jesse a gyapotot ritkította; kikapálta közülük a gyomokat. Forrón sütött a nap a fejük felett. Pára ült meg a mezőn. Nehéz volt lélegezni, és mintha megállt volna az idő.

Eléggé unalmasak voltak a hangok a mezőn. A földre koppanó kapák. Időnként egy-egy sóhaj vagy nyögés. Egy munkás köp. Nem volt felelgetős éneklés azokon a mezőkön, ahol Jesse Brown dolgozott. De zene igen. Jesse, ha álmodozott, gyakran dudorászott. Fletcher és a többiek időnként rápillantottak; próbálták kitalálni, mit dúdol. Jesse néha lassú népdalokat énekelt, máskor a rádióban hallott zenéket.

Jesse egyszer csak észrevette, hogy Fletcher kapája nem peng. Hátranézett, és azt látta, hogy öccse két ököllel dörzsöli a szemét. Ez gyakran előfordult. Jesse a barázda végére ment, felkapott egy kancsó Kool-Aidet, és odavitte öccsének.

– A szúnyogok gyötörnek, Öszvér? – kérdezte Jesse.

A fiatalabb fiú szipogott, keze fejével megtörölte az orrát, és bólintott. Egy-két púposszúnyog megtalálta a szemhéját, és nagyon viszkedett.

– A szemembe pisáltak – mondta Fletcher.

Jesse átadta Fletchernek a korsót. Fletcher nagy kortyot ivott. A Kool-Aid felforrósodott a napon, de édes volt, és zöldcitromos ízű. A Kool-Aid italpor új találmány volt, csomagja csak 5 cent. Fletcher megtörölte az állát. Kövérkés arcára visszatért a félénk mosoly.

Folytatták a munkát.

***

Először senki nem hallotta, hogy jön.

Jesse sem, mert ő dudorászott.

Fletcher sem, mert éppen a zsongó szúnyogokat igyekezett elzavarni.

A repülőgép zuhanórepülésben közeledett. Jesse a mező másik végéről kiáltást hallott. Egy munkás rémülten a mező másik vége felé mutatott. Aztán levetette magát a földre. A többi munkás is elhasalt.

Jesse éppen időben fordult meg, hogy meglássa: a fák magasságában haladó kék repülőgép egyenesen felé tart. Sárgára festett szárnya alacsonyan állt, a motor kerek volt, két nagy kerék nyúlt ki a gép testéből... de a légcsavar nem forgott. Mozdulatlanul állt az orr elején. Úgy tűnt, a gép lezuhan... talán az orrán akar landolni.

Egyenesen felé tart. Őt *célozta* meg.

Jesse lehúzta a fejét, elhasalt a földön. Fletcher már feküdt. A pilóta végigsiklott egy gyapotsor fölött. Jesse felnézett, és szeme tágra nyílt. A gép egyre nagyobb lett, ahogy egyenesen felé siklott.

Jesse a földhöz nyomta az orrát, és amikor már azt hitte, hogy a gép a földhöz csapódik, és fülsüketítő csikorgással csúszni kezd, a motor vinnyant, felköhögött, és életre kelt. Jesse forró kipufogógázt érzett a teste fölött.

A gép újra az égre szökkent, a gomolygó délelőtti felhők felé sívított. Jesse felállt, és a gépet nézte. Hosszú üveg pilótafülkéje volt; olyan hosszú, hogy két ember elfért egymás mögött. A pilóta – akárki is volt – felkapta a kormányt, és elmozdította a piros-fehér oldalkormányt. Átejtés volt. A gép nem is volt veszélyben. Nem zuhant volna le.

BT-9-es repülőgép

– Már megint az a bolond Miley fiú! – kiáltott az egyik béres. Miley a szomszéd földbirtokos volt; a fia pilótának tanult egy alabamai légibázison.

Jesse maga elé képzelte a jelenetet, hogy a pilóta és egy faragatlan tahó a földön röhög a halálra rémített feketéken. A mező másik végén, a fenyők fölött a repülő megfordult. Újabb átrepülésre készült.

– A fák közé! – kiáltotta az egyik béres.

A mező közepén tölgyfacsoport állt. A béresek biztonságba rohantak. Néhányan elhagyták a szalmakalapjaikat, ahogy nagy igyekezetükben átugrottak a gyapotsorokon.

Jesse nem mozdult.

Szemét kezével árnyékolva figyelte, ahogy a távoli gép közeledik. Fletcher is csak állt. Ha Jesse nem menekül, akkor ő sem; bár nagyon összerezett a látványtól.

Egy béres rohant feljűk üvöltve.

– Fletcher! Jesse! A francba! Húzódjatok már be ide! Ez a kölyök még megöl benneteket!

Fletcher térde megroggyant réműletében, de Jesse nem mozdult. A gép már a mező végénél járt, és egyenesen feljűk tartott. Mår nem a vitorlázórepűlés módsszerével jött. Ezűttal nem állította le a motort. Az ezűstsűnű légsavarlapátok fej- és vállmagasságban forogtak. Az alacsony kerekék mintha a földön vonszolták volna magukat.

Jesse egyenesen állt, egyenesen a közeledő gépet bàmulta. A pilóta a földhöz érintette a gépet, a légsavar keltette légörvény kifűjta a talajba lazábban kapaszkodó növényeket. A gép már egészen nagy volt a fiű látóterében. Szárnyai messzire nyűltak. Fletcher a földre vetette magát, fejét eltakarta a kezével.

Egy pillanattal azelőtt, hogy kettészelte volna Jesse-t, a gép orra felemelkedett. A pilóta gázot adott, és a kerekék közvetlenül Jesse feje fölött húztak el.

Fletcher éppen akkor nézett fel, amikor Jesse keze felemelkedett; mintha a kerekéket akarta volna megérinteni, ahogy a gép elhűzott felette. A gép keltette légörvény földet szört szét a fiűk körül. Jesse a szeme elé kapta a kezét, majd élénken integetett a gép után, ahogy az távolodón egyre kisebb lett. A béresek oda-futotta hozzá.

– Láttátok ezt? – kérdezte Jesse. – Egy A BT-9-es! Még sosem láttam ilyet, csak olvastam róla!

– Neked elment az eszed! – kiáltotta az egyik béres. – Hiszen az a kölyök meg akart ölni téged! Miszlikbe szelt volna!

Jesse felnevetett, és elmagyarázta, hogy a pilóta nem tehetett volna meg, mert a futómű lejjebb van, mint a légsavar, és ha megpróbálta volna, biztosan lezuhan.

A többi béres meg volt gyűződve arról, hogy a pilóta őket akarta elkapni.

– Odafönt röhögött, és azt üvöltötte, hogy „Fuss, nigger, fuss!” – mondta az egyik férfi.

Jesse nevetve legyintett erre a megjegyzésre.

– Csak szórakozott. Azt hiszem, ha lesz repülőm, ugyanezt fogom csinálni veletek!

A béresek nevetésben törtek ki. Tizenhárom éves, mezítlábas fiú állt előttük koszos overallban.

– Verd ki ezt a gondolatot a fejedből, te gyerek! – szólalt meg egy asszony. – Ha a négerék nem ülhetnek fel erre a masinára, biztosan nem is vezethetik!

Jesse mosolya lehervadt. Visszaállt kapálni a sorba, de már nem dudorászott. Válla megfeszült, álla lekonyult. Nagyon kiakadt; nem azért, mert a béresek tudatlanok voltak, hanem mert valószínűleg igazuk volt.

Néhány nappal később

Miután a mezei munkával végeztek, Jesse, Fletcher és Lura a földúton mentek hazafelé. Otthon is várta őket a munka. Sötét viharfelhők gyülekeztek a horizonton, nyári vihar készülődött.

Hátulról sebességváltó és küszködő légkondicionáló hangját hallották.

Jesse lehúzta Fletchert az útról a közeli mezőre. Lura magától követte őket. Jesse az öccsei szemébe nézett.

– Ha azt mondom, fussatok, akkor fussatok. Megértettétek?

A fiatalabb fiúk gyorsan bólogattak.

Jesse addig keresgélt a földön, amíg talált egy körülbelül 4 láb hosszú, száraz kukoricaszárat. Lerázta róla a földet, és a növény-szárral a kezében visszafutott az úthoz.

Ahogy az iskolabusz közeledett, hátracsúsztak az ablakok, és ugyanazok a dühös arcok néztek ki rajtuk. Jesse a busz közelébe lépett, úgy fogta a kukoricaszárat, mint valami botot. Amint a busz orra egy vonalba került vele, meglendítette, és belecsapott az ablakon kinéző első arcba.

A dühös arc felordított és rögtön visszahúzódott. A fiú barátai kiáltottak a buszsofőrnek, hogy álljon meg. A busz csikorogva megállt. Jesse leengedte, de szorosan markolta a kukoricaszárát. A busz hátsó részén a fiúk folyamatosan káromkodtak, egészen addig, amíg egy férfihang rájuk nem üvöltött.

– Pofa be!

Azzal a busz ajtaja hangos csattanással kinyílt.

Nadrágtartós fehér férfi lépett ki, bagót köpött, és nagy lép-tekkel elindult Jesse felé. A buszsofőr idősebb férfi volt, de válla széles, ökle nagy. Lura a testével védte Fletchert, és idegesen pillantott Jesse-re, azt várta, hogy bátyja futásnak ered. Jesse nem mozdult, rezzenéstelen tekintettel nézte a közeledő sofőrt.

– Mi a fene történt itt? – kérdezte a sofőr szemöldökét rán-colva.

– Uram... valahányszor elhaladnak erre, azok a fiúk kidugják a fejüket az ablakon, és leköpnek minket.

A sofőr felvonta szemöldökét, megfordult, és a buszát bámul-ta. A fiúk félig kihajoltak az ablakon, mint lógó nyelvű, csaholó kutyák.

– Adjon neki! Megérdemli! – kiáltott a síró fiú.

A sofőr visszafordult Jesse felé, tetőtől talpig végigmérte. Jesse mezítláb állt, foltos overallban. Aztán a közeli mezőn remegő, riadtan pislogó Fletcherre és Lurára nézett.

– Hát, ez többé nem fog előfordulni – közölte a sofőr.

Ezután megfordult, és visszament a buszhoz. Az ajtó az előbbi-nél is keményebben csapódott be utána. A fiúk feje eltűnt az ablak-ból. A nyitott ablakokon át Jesse és Fletcher hallotta, ahogy a köly-kökkel üvölt. Aztán a busz nagy csikorogással, felbőgve elindult.

Amikor már olyan kicsire zsugorodott a távolban, hogy alig volt látható, Jesse és fivérei folytatták útjukat hazafelé. Még min-dig viharfelhők gyülekeztek a távolban, de teljesen más érzés volt.

Kis ideig szó nélkül lépdeltek egymás mellett, aztán Fletcher ránézett Jesse-re. Szemöldökét csodálkozva vontta össze. Jesse mosolygott, vállat vont, és felemelte kinyújtott tenyerét.

Öccsei rögtön harsány nevetésben törtek ki.

* * *

Mire hazaértek a fák sűrűjében álló kunyhójukba, zuhogott az eső. A kunyhó festetlen fenyődeszkából készült, teteje rozsdás bádog. Ablakaiban petróleumlámpa világolt. Az egész szerkezet betontömbökön állt, minden sarok egy-egy ilyen betondarabon nyugodott. A ház mögött kerítés, a kerítés mögött vasúti sínek. A nagy sebességgel közlekedő éjjeli vonatoktól remegett az egész kunyhó.

Jesse és fivérei a tornácra léptek, ahol az eső elől menedéket kereső szúnyogok nyüzsögtek. A fiúk elhessegették a rovarokat, és beléptek a kunyhó rozoga ajtaján.

John Brown fel-alá járkált a nagyszobában, öblös befőttesüvegeket tett a beázások alá. A kunyhó nagyszobája volt a nappali, a konyha és a szülői hálószoba egyben. A szülők kihúzható kanapén aludtak, a fiúk hátul, egy kisebb szobában. A kunyhóban nem volt vízvezeték, mindent, amihez víz kellett, egy melléképületben végeztek.

Jesse és fivérei az ajtó mellett tartott ronggyal megtörölték csupasz lábukat. A közelben tárolt barna cipőiket csak vasárnap használták, amikor a család templomba ment. Jesse cipője lukas volt; öccseié is, de a lukakat befoltozták kartonpapírral, és cipőkrémmel festették be.

– Vigyázatok a holmitokra, fiúk! – szólott John Brown a bádogtetőn hangosan kopogó esőt túlkiabálva. Anyjuk, Julia Brown a helyiség másik végében, fatüzelésű tűzhelyen éppen vacsorát főzött. Szép asszony volt, rendes; rövid fekete haját

a füle mögé tűrve viselte. Arca markáns, vonásai határozottak, tekintete okos.

A fiúk üdvözölték anyjukat.

– Szervusztok, gyönyörűségek! – felelte. Nem zavarta az eső dobolása; széles mosollyal fogadta fiait.

John és Julia Brown

Jesse és testvérei a konyhá hátsó részébe, szobájukba szaladtak. Két priccs között, egy almásládán petróleumlámpa állt. A fiúk könyvei, magazinjai halomban feküdtek a priccsék mellett.

Fletcher és Lura egy ágyban aludtak nővérükkel, Johnnyval, aki hamarosan férjhez megy, de ezen az éjszakán nem volt otthon, mert a vőlegénye családjának segített.¹ A szoba másik felében álló priccsen Jesse és bátyja, William aludtak. William már dolgozott, szemet lapátolt a vasúton; csak sokkal később ért haza.

¹ Johnny Brown egy év múlva ment férjhez. Első gyermekével együtt szülés közben halt meg.

Jesse fogta számfülesse gyűrődött *Popular Aviation* magazinait és „hogyan csinálják” könyveit (Bűvészet. Dzsúdzsucu. Faragás. Atlétika.), Fletcher a krimijeit vette magához, Lura az újságjait. A szoba legszárazabb sarkába húzódtak, és odatolták priccüket is. Aludtak már nedves ágyban – elég nyomorúságos érzés volt, de nem szokatlan.

Jesse és fivérei ezután siettek apjuknak segíteni, hogy elrendezzék az edényeket a csöpögések alatt. Felhőtlen éjszakákon a tető repedésein át a csillagokat látták, de most csak villámlást. Miután a beázás problémáját megoldották, anyjuk köré gyűltek. Az öntöttvas kályha melege megszáritotta bőrüket. Julia már majdnem elkészült a vacsorával. Jesse kedvenc étele az anyja csirkehúsos pitéje volt.

– Milyen volt a napotok, fiúk? – kérdezte az anyjuk.

Jesse a testvéreire pillantott, és helyettük válaszolt. Elmondta anyjuknak, hogy nagyon jól haladtak a mezei munkával. Hazafelé menet megegyeztek, hogy nem mondják el otthon a kukoricaszár-incidenst.

Jesse tudta, hogy veszélyes dolog volt, amit tett. Lent délen, a nagy gazdasági válság idején egy fekete kölyök egyszerűen nem üthetett meg egy fehéret. Ha megtette, azzal biztosan bajt hozott magára. Megtörténhetett, hogy a fehér gyerek hazamegy, és az apjával jön vissza. Az apja meg a barátaival, vagy még rosszabb társasággal. Hat hónappal korábban ugyanezen az úton alig 30 mérföldnyire lincselés volt.

***

Vacsora után Jesse, Fletcher és Lura az asztal körül ültek anyjukkal; élvezettel fogyasztották a desszertet. A család cukornádat termelt magának, és abból szirupot készített; így édességnek sosem voltak híján. Kedvencük az édesburgonyás lepény volt.

John Brown hintaszékben rengette nagy testét; újságot olvasott, ami a kihordás után megmaradt. Olvasás közben édes teát szűrőszelgetett pohárnak is használható befőttésüvegéből. Templomjáró baptistaként diakónus volt a család negyvenfős templomában, és soha nem ivott alkoholt. Mellette kurbli Victrola gramofon játszott halkán. Amikor a lemezjátszó lelassult, John egyszerűen felhúzta a kurbli. Kedvenc lemezén az *Old Man River* című dal is elhangzott.

A desszert után a fiúk és anyjuk úgynevezett „szójátékot” játszottak. Julia így próbálta valahogy bepótolni fiainak a mezei munkák idején kihagyott tananyagot. Mielőtt hozzámment John Brownhoz, Julia iskolában tanított. Miután fiai elég idősek lettek, újra tanítani kezdett a templom szervezte vasárnapi iskolában.

Jesse, Lura és Fletcher körbeadtak egy értelmező szótárt. Mindenki választott egy szót, és elolvasta a meghatározását. Aztán Julia betűzni próbálta. Minél nehezebb a szó, annál nagyobb volt a kihívás, és a fiúk időről időre felhorkantak, amikor minden szót helyesen betűzött. A legidősebb fiú, Marvin ösztöndíjat kapott a feketéknek fenntartott Alcorn College-be; természettudomány szakon tanult, tanár akart lenni, de amikor hazajött, ő sem tudta legyőzni betűzésben az anyjukat. A játékot Julia abban a reményben játszotta velük, hogy a tanulás révén fiai örökre elkerülhetik a mezei munkát.

Fletcher vette kézbe a szótárt. Általában természettudományos vagy orvosi témájú szót választott, mert az volt az álma, hogy orvos lesz. Anyjuk mindig azt mondta neki, hogy bármit elérhet, amire vágyik, ha tanul. Amikor Lurára került a sor, kertészettel vagy földrajzzal kapcsolatos szót választott. Általában Jesse volt a leglelkesebb játékos. Többnyire repüléssel kapcsolatos szót választott, mint „lapszög” és „csűrőkormány”. Ám ezen az estén lehangolt volt. Gondolatai máshol jártak, a tavaszi munkák eseményei eléggé megviselték.

– Az emberek aszerint ítélnék meg, hogy milyen szavakat használsz – emlékeztette Julia a fiait. – Válasszatok megfelelő szavakat, és helyesen mondjátok ki őket, ahogy írva vannak. Nem „köll” és nem „innyi”. Fletcherre nézett, mert ebben a nyelvi hibában ő volt a legbűnösebb.

Jesse zavartan, bosszúsan tolta félre a szótárt.

– Anya, van úgy, hogy az emberek nem aszerint ítélnék meg, hogy milyen szavakat használunk. Egyszerűen ítélnék és kész.

Karba fonta kezét.

– Persze, hogy megítélnék – felelte Julia. Érezte, hogy Jesse valamit elhallgat.

Egyenesen a szemébe nézett.

– Engem vagy egy tucat különböző ember vagy száz alkalommal nevezett ostoba niggernek – jegyezte meg Jesse. – Ezen a héten.

John Brown felnézett az újságjából. Fletcher és Lura a padlót bámulta.

Jesse anyja áthajolt az asztalon.

– Amikor valaki niggernek nevez, akkor sajnáld őt. Sajnálnod kell, mert az ilyen embernek nagyon sekélyes a gondolkodása, ha csak így tudja kifejezni magát.

Jesse elkomorult, és elkapta tekintetét. Tudta, hogy anyja sokkal rosszabb dolgokat állt ki, mint ő. Mielőtt iskolában tanított, misszionárius volt; Mississippi állam minden eldugott vidékére eljutott, és mindenféle szidalmakkal illették.

Julia mosolygott, és Jesse vállára tette a kezét.

– Még ha a leggyűlöletesebb neveken neveznek is, a szó akkor is csak szó. A szó az egész világot jelentheti az embernek... vagy egyáltalán semmit. Tőled függ.

Nem sokkal ezután a Brown család egy este a tornácon fogat mosott lefekvés előtt... csak Jesse nem volt ott. Ő inkább odabent időzött. Julia szódabikarbónát hintett John, Lura és Fletcher fog-

keférére. A közeli széken mosdótál állt, benne víz; abba márt-hatták fogkeféiket. John és a fiúk szorgalmasan sikálni kezdték a fogukat, a korlátot áthajolva köpték ki a port.

Odabent Jesse a konyharész melletti falon lógó tükörben néz-te magát. Aznap éjjel kezdődött az a szokása, amit aztán évekig gyakorolt. Anyja időről időre megleste ezt a titkolt műveletet az ablakon át.

– Hé, nigger! – mondta Jesse a tükörképének, szemöldökét ráncolva. – Fuss, nigger!

Jesse állta megfeszült. Válla kiegyenesedett. Szeme összeszű-kült, úgy bámulta magát.

– Idióta nigger gyerek! – fröcsögött Jesse megvető vigyorral a tükörbe. Erősen zihált.

Aztán mély levegőt vett.

És még egyet. Még egyet. Válla elernyedtt, vonásai kisimul-tak, és ajka visszanyerte nyugalmi alakját. Saját barna szemébe bámult.

Minden éjjel kiosont; addig gyakorolta saját maga szidalma-zását, míg a szeme sem rebbent, míg a legádázabb szitkokat is rezzentelenül állta. Tudta, hogy ezeket hamarosan a valóság-ban is hallani fogja.

Mert azért, amiről álmodott, a sértések garmadával fogják el-árasztani.

5. FEJEZET

A RENESZÁNSZ EMBER

Öt évvel később, 1944 tavasza
Mississippi államban, Lux közelében

JESSE HALKAN DUDORÁSZVA GYOMLÁLTA a zsenge görögdinnyeföldet. Tizennyolc éves volt, 170 centi magas. Arca markáns, álla hegyes. Lura, Fletcher és John Brown a közelben dolgoztak. A nap nyugodni készült a mezők felett. Lura és Fletcher kamasszá nőttek, már nem néztek ki úgy, mintha ikrek lettek volna. Fletcher arcának kerekdedsége megmaradt, Lura vonásai még élesebbek lettek. Hétvége volt, este; csak a Brown család dolgozott.

Lura, Fletcher és John időnként abbahagyták a munkát, és Jesse-re néztek. Mindegyikük azt próbálta kitalálni, mit énekel. Furcsa dal volt, szinte operai dallam, valószínűleg olyasmi, amit az iskolában tanultak.

Jesse már egy éve a közeli Hattiesburgba költözött, hogy egy feketéknek létrehozott jobb középiskolába járhasson; szülei elintézték, hogy nagynénje és nagybátyja adjon neki szállást. Utolsó

éves volt, mégis minden szombaton útra kelt, 30 mérföldet gyalogolt, hogy segítsen családjának. Vasárnap éjjel ugyanúgy visszagyalogolt a városba, hogy másnap reggel iskolába menjen.

Idegennek tűntek a szavak Jesse ajkán.

– Te meg mi a fenét dalolászol? – kérdezte Fletcher a sorából. – Hát senki nem boldog ezen az átkozott mezőn?

A mezőn anyjuk szép beszéd leckéi nem érvényesültek.

Jesse szabadkozó mosollyal nézett fel.

– A kóruséneklésre gyakorlok – felelte. – Leander és én énekelni fogunk egy gyűlésen.

Leander a legjobb barátja volt.

– Az egész iskola előtt? – kérdezte Lura szemöldökét ráncolva.

Jesse félénken bólintott.

Ez felkeltette Fletcher kíváncsiságát.

– Ha az egész iskola előtt énekeled, hadd halljuk mi először!

– Helyes! – szolt át Jesse apja a sorából. – Gyakorolj rajtunk!

Jesse lehajtotta a fejét; hirtelen nagyon erősen érdekelte a lánánál burjánzó, zöld növényzet.

– Nem. Fáradt vagyok – felelte.

Mindannyian fáradtak voltak, de Jesse különösen. Nagyon nehéz hete volt.

Osztályában sikerült a legjobb három tanuló között maradnia; futóatléta volt, és hátvéd az állam bajnok focicsapatában. Edzés vagy más iskolai program után minden este megjelent a Hattiesburgtól délre levő, Shelby támaszpont közelében álló Holmes Club nevű bárban, ahol honky-tonk ragtime zene szólt. Éjfélig dolgozott. Söröket hordott ki az asztalokhoz a lármas katonáknak. Tombolt a második világháború; több mint 1 millió férfi és nő özönlött Mississippi államba kiképzésre. Jesse időnként kénytelen volt kitérni a verekedők útjából, elviselni a részeg katonák rasszista megjegyzéseit; de mindezt lerázta magáról.

Azt tervezte, hogy ő is beáll katonának; harcolni akart a háborúban, ha az még tovább tart. Tudta, hogy nem sorozzák be, mert a helyi sorozóbizottságokban a földbirtokosok ültek, és vizsztatartották a fiatal feketék sorozási parancsait, hogy legyen, aki megműveli a földjeiket. Jesse tiszt akart lenni, amihez azonban felsőfokú képzettség kellett. Ha nem tisztként kerül a seregbe, legfeljebb sózott marhahúst szeletelhet a kantinsátorban vagy muníciót szállíthat a frontvonalra. A fekete katonákat általában ilyen feladatokkal szokták megbízni. Jesse ezért azon a télen elküldte jelentkezési lapját az Ohio State University tanulmányi hivatalának abban a reményben, hogy ugyanarra az egyetemre járhat, mint példaképe – az olimpiai futó Jesse Owens –, ha az egyetem felveszi.

Lura és Fletcher abbahagyta a gyomlálást. Kezüket karba fonva álltak, és várták, hogy Jesse énekeljen. Addig nem folytatják a munkát.

Jesse tudta, hogy ebből nem tudja magát kibeszélni; ott helyben, a mezőn muszáj előadást tartani nekik. Ráadásul minden vasárnap hallották a templomi kórusban énekelni.

Köhécselt, kihúzta magát; kopott overallja megmutatta sovány alakját. Közte, apja és testvérei között görögdinnyesorok húzódtak, mint székek a színházban.

Énekelni kezdett.

Ave Maria... gratia plena...

Mély, egyenletes bariton hangja volt; minden latin szót tökéletesen ejtett; a hang táncolt a mezőn.

Maria... gratia plena...

Schubert Ave Mariája volt, imádság Szűz Máriához.

A dal utolsó üteme is a csendbe simul. Megtörölte homlokát, ajkát zavart mosolyra húzta. Egy pillanatig döbrent csend volt, aztán Fletcher, Lura és John Brown tapsolt, éljenzett. Jesse tréfásan meghajolt a görögdinnyesorok felett.

6. FEJEZET

REPÜLÜNK!

Közel három évvel később, 1947. január
Hawaii, amerikai terület

AZ EZÜST SNJ GYAKORLÓGÉP alacsonyan, de nagy sebességgel repült Pearl Harbor fölött. Tömzsi gép volt, szárnyai szögletesek, orra nyitott, kerek. Két oldalára a Navy feliratot festették. Az amerikai haditengerészet gépe volt. Az első és hátsó ülés teteje is nyitva volt.

A hátsó ülésen Tom Hudner lelkesen hajolt ki a pilótafülke korlátja fölött, az öböl látványában gyönyörködött. Huszonhárom éves volt; álla, állcsontja markánsabb lett, vonásai férfiasabbak, szögletesebbek. Világosbarna vászonnal bevont pilótasisakot viselt, kék szemével pásztázta a látványt. Délutáni felhők pötytyözték az élénk eget, árnyékuk sötétebb, olajos foltként látszott a vízen. Az öböl környékén dús mezők zöldelltek, helyenként kilátszott a vörös föld; a természet szépségét csak északon törték meg Honolulu alacsony, fehér épületei.

A haditengerészet SNJ oktatógépei

Tom fekete nyakkendője vadul lobogott világosbarna ingjén, aranyszínű gallértűjén. Ez a rangjelzés azt mutatta, hogy viselője a legalacsonyabb tiszti fokozatban lépett be az Egyesült Államok Haditengerészetéhez. Tom haditengerész lett, ez volt az első igazi repülése. Nem először repült, mert egy C-47-es gyomrában repült ide fedélzeti szolgálatra, de azt nem számolta.

Csak motorzúgást hallott, semmi más. Átpillantott a pilóta feje fölött, a pergő légcsavarra. A sötét hadihajók lehorgonyozva álltak az öböl közepén. A pilóta megdöntötte az egyik szárnyat, ahogy a három lövegtoronyos anyahajóhoz közelített. Tom hajója a USS *Helena* volt. Békésnek tűnt; fedélzetén árnyékok, tengerészek haladtak.

A *Helena* fedélzetén a matrózok felfelé integettek, az SNJ gépnek. Tom a hajó jelzőhídjára figyelt. Az utóbbi hat hónapban ez a hajó volt az otthona. Altisztként szolgált a hajón; az volt a feladata, hogy dekódolja a bejövő üzeneteket és lámpával jelezzen a többi hajónak.

A taton egy kis rámpán Kingfisher hidroplán állt. Tom pilótája általában a hidroplánnal repült, ha a hajó a tengeren volt; ha

Tom Hudner tengerész

horgonyoztak valahol, gyakorlórepüléseket végzett; ilyen gyakorlórepülésre hívta meg Tomot.

A gép leengedte bal szárnyát, és finom fordulóba állt.

– Az ott az *Arizona* – mondta a pilóta a gép mikrofonjába, és kesztyűs kezével lefelé mutatott.

Tom lenézett a szárny mellett, és meglátta a USS *Arizona* fedélzetének sárga körvonalát a vízen. Az elsüllyedt hadihajó a fehér cölöpök mellett pihent. Alig öt éve több mint 1200 tengerész halt meg az *Arizonán*, amikor a japánok ortámadást intéztek Pearl Harbour ellen. A holttestek többsége még a hajóban volt.

Tom tisztelgett.

***

A pilóta ekkor a sziget belseje felé, újabb látnivalókhoz vitte a gépet. Dúsan zöldellő hegyek suhantak el a gép szárnyai alatt; a háttérben sötét viharfelhők gyülekeztek. Tom csodálta ezt a trópusi kettősséget és tudta, hogy jól választott, amikor a haditengerészethez vonult be.

Négy évvel korábban, 1943-ban Tom előzetes felvételt nyert a Harvard Egyetemre. Tom apja a Harvardra járt, és mindenki azt várta, hogy a nyomdokaiba lép. Ám családja legnagyobb csodálkozására Tom megkereste a körzet kongresszusi képviselőjét, és az ő ajánlásával jelentkezett a haditengerészeti akadémiára. Felvették. 1946 májusában, kilenc hónappal a második világháború befejeződése után végzett. Az akadémia szabályai szerint minden végzést első feladatként hajóra vezényeltek. Tom így került a *Helena* állományaiba.

A gép bukdácsolni kezdett a hegyek feletti erős légáramlatokban. Tom megzökkent ülésében, gyomra kavargott. Mosolya lehervadt, feje megfájdult. A pilóta bedöntötte a bal szárnyat, egy vízesésre mutatott. Tom a jelzett irányba nézett, és megköszönte a pilótának a látványt.

A pilóta ekkor a másik szárnyat döntötte meg, és valami mást mutatott. Tom arra nézett, de nem tudta volna megmondani, mit lát; látása elhomályosult. Előrenézett a műszerfalra, és megesküdött volna, hogy a sárga mutatók és számok körbeforognak. Tom lehajtotta a fejét, könyökét a pilótafülke szűk oldalához feszítette. Sisakján verejtek csorgott.

– Nem érzem jól magamat, uram – szólt a belső rádióba.

A pilóta egyenesbe hozta a gépet.

– Ne haragudj, Tom. A hegyek dobálják a gépet, mert vihar közeleg. Visszafordulok.

Tom próbált előrenézni, de szeme előtt mintha lebegett volna a kép. Szédült. Lenézett, és látta, hogy a térde remeg. A gép hánykolódott a légörvényeken, bár a pilóta nagyon igyekezett

egyenesben tartani. Tom forróságot érzett a nyaka és háta környékén. Kigombolta az ingét, mélyeket lélegzett, mintha szomjazott volna a levegőre.

A gép megint hirtelen felemelkedett, és süllyedt. Tom behunyta a szemét, de forgott körülötte a világ. Hányingere volt, a szájához kapott. Kétségbeesetten kereste a hányózacskót a fülkében, de nem találta. Eleget tudott a repülésről ahhoz, hogy tisztában legyen vele, a földi személyzet semmit nem utált jobban, minthogy egy pilóta hányását takarítsák fel a pilótafülke padlójáról. *Ezt nem tehetem velük!* – gondolta Tom.

Kezét szájára szorítva kihajolt jobbra a fülkéből, onnan hányt kifelé.

Újra és újra hányt. Ejtőernyőzsinórijai alig tartották meg; kis híján kizuhant. Olyan hangosan okádott, hogy a pilóta hátranézett.

Végre megtörölte a száját, visszahúzódott a pilótafülkébe, fejét a fejtámlára döntötte. A világ még mindig forgott körülötte.

– Kidobtam a taccsot – hördült fel.

A pilóta nevetett.

– Legközelebb egyél banánt! Annak lefelé is, felfelé is ugyanolyan az íze.

Tom túlságosan fáradt volt ahhoz, hogy reagáljon. Megesküdött volna, hogy nem lesz „legközelebb”. Úgy érezte, a repülés egyáltalán nem neki való.

Három hónappal később

Tom egyik kezében ital volt, a másikban tisztí tányérsapka; elegáns tengerészkek zubbonyt, fehér inget, fekete nyakkendőt viselt. Határozott léptekkel ment át a tisztí klubon, amely úgy volt berendezve, mintha elegáns civil steakhouse lenne, de hawaii pálmalevelek és Tiki szobrok is voltak a klubban.

Tom a kerek asztal felé közeledett, ahol barátai ültek: Carl, Bill és Doug. Leült, fehér tisztí tányérsapkáját egy üres székre tette. Tom barátai udvariasak voltak, és elegánsak; hajuk hátrafésülve. Ők is tengerész zászlósok voltak, mint Tom, és ugyanolyan egyenruha volt rajtuk. Esténként, miután elvégezték parancsnokuk, Kitts admirális, a csendes-óceáni flotta parancsnoka által kiadott minden feladatukat, skót whiskyt iszogattak szódával a klubban. Tom számára ez a feladat új volt. A *Helena* óta ez volt az első kivezénylése.

Mint esténként általában, ekkor is a repülés volt a téma. Tom barátai repülőgép-anyahajókon szolgáltak, és többet beszéltek a repülésről, mint az igazi repülősök. A fiatal tisztek Tom felé fordultak. Nem hivatalos vezetőjük, Carl fontos bejelentést tett:

– Tom, elegünk van az aktatologatásból. Beadjuk az A/4-et; jelentkezünk repülősnek.

Az „A/4” a katonai zsargonban hivatalos kérelmet jelentett; ebben az esetben a repülős kiképzésre való felvételi kérelmet. Köztudott volt, hogy a haditengerészetnek szüksége volt pilótákra, és nagyon sok veterán lépett ki a szolgálatból a második világháború után.

– Ez nagyszerű hír, fiúk! – felelte Tom. – Sok szerencsét!

Carl áthajolt az asztalon.

– Még mindig nem érted. Azt akarjuk, hogy te is jelentkez velünk!

A többiek Tom arcát figyelték; nagyon kíváncsiak voltak, hogyan reagál.

Tom mosolya lehervadt. Elmesélte barátainak, milyen rosszul volt az első igazi repülésén.

Biztosították, hogy a légibetegség csak egyedi eset volt.

Tom kételyei ellenére udvariasan bölintott.

– Gondolkozz, Tom! – szólt Carl. – Mi az első dolog, amit megnézel, ha egy katonaember közelít feléd?

Tom vállat vont.

– Az aranyszárm! – válaszolta meg kérdését Carl, azzal megpaskolta Tom bal karját, a vállá alatt egytenyérnyivel, ahol a repülősök hímszett jelzésének lennie kéne.

– A lányok is azt nézik – jegyezte meg egy másik bajtársa.

Tom bólintott, de még nem mozdult álláspontjáról.

Carl azt javasolta Tomnak, ne dédelgessen olyan álmokat, hogy valaha egy csatahajó kapitánya lesz... a flotta az összes csatahajót kizanálja. Tom ezt mintha meg sem hallotta volna. Valójában nem akart csatahajó-kapitány lenni, ahogy azt barátai feltételezték róla. Nagyon szerette a munkáját; titkosított üzeneteket dekódolt, és rendszerezett a csendes-óceáni flottának. Az üzenetek többsége a kínai polgárháborúról szólt; a kommunisták megpróbálták átvenni az 563 milliós lakosságú Kína feletti hatalmat.

– A repülés az új csatahajó – jelentette ki Carl. – Az a jövő.

Van benne valami igazság – gondolta Tom. Valahol mélyen legbelül tudta, ostobaság lenne egy egész katonai karriert azzal tölteni, hogy papírokat húz ki a dekódoló gépből. Valóban vonzotta a repülés... a bőrdzseki, a repülőösszeműveg, az, hogy a barátok felnéznek az emberre, a lányok pedig egyenesen imádják a pilótákat.

– Minden haditengerésznek legalább meg kell próbálnia – jelentette ki Carl. – Akinek van vér a micsodájában, az megpróbálja. Aki meg sem próbálja, azzal valami nagyon nincs rendben.

A többiek az asztal fölött emelték poharukat. Tomra néztek, remélték, hogy ő is koccint velük.

Tom még élénken emlékezett, milyen volt a légibetegség... ahogy felhevült a nyaka, látása elhomályosult, torka elszorult.

Legszívesebben rögtön nemet mondott volna barátainak. De látta a lelkesedést a szemükben. Nem okozhatott csalódást nekik.

Koccintott velük.

– Rendben. Én is beadom az A/4-et.